

प्रादेशिक पर्यटन विकास योजना सन २०२३-२४
अंतर्गत मुंबई उपनगर जिल्ह्यातील नवीन कामांना
प्रशासकीय मान्यता देऊन निधी उपलब्ध करून
देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक टिडीएस २०२३/०८/प्र.क्र.३४६/ पर्यटन,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,
दिनांक : १० नोव्हेंबर, २०२३.

संदर्भ :- १) पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, शासन निर्णय क्र. टिडीएस २०१०/०८/
प्र.क्र.४६३/ पर्यटन, दिनांक ०४.११.२०१०.
२) वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र.अर्थसं-२०२३/प्र.क्र.४०/अर्थ-३,
दिनांक १२ एप्रिल, २०२३.

शासन निर्णय : पर्यटनस्थळांच्या ठिकाणी पायाभूत सुविधा पुरविण्यासाठी प्रादेशिक पर्यटन
योजनेतर्गत सन २०२३-२४ मध्ये खालील तक्त्यामध्ये नमूद केलेल्या मुंबई उपनगर जिल्ह्यातील
कामांसाठी रुपये १९००.०० लक्ष एवढ्या रकमेस प्रशासकीय मान्यता देऊन स्तंभ क्रमांक ४ येथे
नमूद केल्याप्रमाणे एकूण रुपये ५७०.०० लक्ष (अक्षरी पाच कोटी सत्तर लक्ष फक्त) एवढा निधी
सन २०२३-२४ मध्ये जिल्हाधिकारी, मुंबई उपनगर यांना वितरीत करण्यास या शासन
निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात आहे. (रुपये लक्षात)

अ.क्र.व जिल्हा	कामे	प्रशासकीय मान्यता	या आदेशान्वये वितरीत रक्कम
१	२	३	४
१) मुंबई उपनगर	मुंबई उपनगर जिल्ह्यातील विविध विकास कामे		
१	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर गार्डन एस.व्ही.रोड दहिसर येथे बसण्याची व्यवस्था जिम गझीबो वॉकवे मुतारी पाण्याची व्यवस्था झाडे फवारा इत्यादी कामे करणे, मुंबई उपनगर	१५०.००	१२०.००
२	खेळाचे मैदान नारायण शाळेजवळ कल्पना चावला रोड बोरीवली येथे वॉकवे खेळाचे साहित्य ओपन जिम झाडाचा कट्टा विद्युतीकरण लालमाती झाडे, मुंबई उपनगर	५०.००	
३	सुभाषचंद्र बोस मैदान दहिसन स्टेशन जवळ भरुचा रोड दहिसर येथे वॉकवे फ्लावर पॉट लालमाती बसण्याची व्यवस्था मेन गेट इ., मुंबई उपनगर	५०.००	

४	एक्सर कोळीवाडा तलाव एक्सर रोड, बोरीवली कारंजा विद्युतीकरण गझीबो वॉकवे झुला झाडे कम्पाऊंड भिंत ग्रील	१५०.००	
	एकूण	४००.००	१२०.००
२) मुंबई उपनगर	मुंबई उपनगर, घाटकोपर तालुक्यातील विकास कामांना प्रशासकीय मान्यता देऊन निधी उपलब्ध करून देणेबाबत		
१	प्रसिध्द दत्त मंदिर जवळ साकिनाका येथील परिसरात शेड बांधणे व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	६०.००
२	घाटकोपर पूर्व मेट्रो स्थानकाखालील भिंतीवर आर्कषिक पेंटिंग करणे व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
३	घाटकोपर पूर्व बुध्द विहार नित्यानंद नगर येथे सभामंडप बांधणे व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
५	घाटकोपर पूर्व तिरंगा मैदान येथे व्यायामाचे साहित्य पुरविणे,खेळण्याचे साहित्य व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
६	घाटकोपर पूर्व नित्यानंद नगर जय अंबे मंदिर परिसरात खुले शेड व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
७	घाटकोपर शिव मंदिरात पेव्हरब्लॉक बसविणे व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
८	घाटकोपर (प) स्थानकाजवळ भिंतीवर आकर्षित पेंटिंग करणे व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
९	घाटकोपर विविधा ठिकाणी दिशा दर्शक व सौंदर्यीकरण करणे	२५.००	
		२००.००	६०.००
३) मुंबई उपनगर	मुंबई उपनगर जिल्यातील विविध विकास कामे		
१	शांतीदेवी मंदिर,ए.के.मार्ग, बांद्रा (पु) येथे नविन शेड पेव्हर ब्लॉक आणि सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	१५०.००
२	जय विर हनुमान मंदिर,इंदिरा गांधी रहिवाशी संघ बांद्रा(पु) येथे नवीन शेड व लादीकरण करणे.	५०.००	
३	साईबाबा मंदिर,दयमा रोड,बांद्रा (पु) नवीन शेड व लादीकरण करणे.	५०.००	
५	बालशक्ती गणपती मंदिर, खेरवाडी रोड, बांद्रा (पु) येथे नवीन शेड व लादीकरण करणे.	५०.००	

६	इच्छापूर्ती हनुमान मंदिर, खेरवाडी रोड, बांद्रा (पु) येथे नवीन शेड व लादीकरण करून सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	
७	गणेश मंदिर, एल.टी नगर सांताक्रुझ (पु) येथे पेव्हर ब्लॉक बसवणे आणि सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	
८	हनुमान मंदिर जवळ, वे.एक्सप्रेस हायवे, सांताक्रुझ (पु) येथे सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	
९	विवेकांनंद नगर, शिव मंदिर, वाकोला, सांताक्रुझ (पु) येथे पेव्हर ब्लॉक बसवणे आणि सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	
१०	रामेश्वर विद्या मंदिर, मिलिंद नगर मैदान, सांताक्रुझ (पु) येथे पेव्हर ब्लॉक बसवणे आणि सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	
११	कुंचीकरवे नगर, साईबाबा मंदिर येथे पेव्हर ब्लॉक बसवणे आणि सौंदर्यीकरण करणे.	५०.००	
	एकूण	५००.००	१५०.००
४) मुंबई उपनगर	मुंबई उपनगर येथील विकास कामे		
१	मुंबई उपनगर येथील लायन्स सफारी जवळ, नॅशनल पार्क येथे पर्यटनासाठी प्रतिकालय उभारणे भाग-१	२५.००	
२	मुंबई उपनगर येथील लायन्स सफारी जवळ, नॅशनल पार्क येथे पर्यटनासाठी प्रतिकालय उभारणे भाग-२	२५.००	
३	मुंबई उपनगर येथील नॅशनल पार्क येथील प्रवेशद्वार जवळील बाजूस विद्युत रोषणाई करणे	३०.००	
४	मुंबई उपनगर येथील नॅशनल पार्क बोरीवली (पूर्व) येथे सौंदर्यीकरण करणे	३०.००	९०.००
५	मुंबई उपनगर येथील नॅशनल पार्क बोरीवली (पूर्व) येथे व्ही.आय.पी.बॅचेस बसविणे	२५.००	
६	मुंबई उपनगर येथील नॅशनल पार्क बोरीवली (पूर्व) येथे मुख्य प्रवेशद्वार बसविणे	१५०.००	
७	मुंबई उपनगर येथील संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, बोरीवली पूर्व येथे बदामी प्रेक्षागृह (amphitheatre) बनविणे	१५.००	
	एकूण	३००.००	९०.००
५) मुंबई उपनगर	मुलंड विधानसभा क्षेत्रातील विकास कामे.		

१	आर. आर.सिंह शाळेजवळ मुलुंड (पूर्व) येथे खुल्या मैदानाचे सौंदर्यीकरण करणे	३०.००	१५०.००
२	स्नेहबंध सोसायटी समोर मुलुंड (पूर्व) येथील मैदानामध्ये जॉगिंग ट्रॅक व सुशोभिकरण करणे	३०.००	
३	कुमार सोसायटी जवळ मुलुंड (पूर्व) येथील मैदानामध्ये नागरीकांकरीता खुले व्यायामाचे साहित्य बसविणे व सुशोभिकरण करणे	३०.००	
४	आर.आर.एज्युकेशनल ट्रस्ट मार्ग जवळ मुलुंड (पूर्व) येथील खुल्या मैदानामध्ये नागरीकांकरीता संस्कार केंद्र व योगा केंद्र बनविणे	३०.००	
५	गणेश सोसायटी समोर मुलुंड (पूर्व) येथील खुल्या मैदानामध्ये व्यायामशाळा विकसित करणे	३०.००	
६	म्हाडा रेट प्लेग्राऊंड मुलुंड (पूर्व) येथे लहान मुलांसाठी खेळाचे साहित्य पुरविणे व सुशोभिकरण करणे	३०.००	
७	म्हाडा कॉलनी मुलुंड (पूर्व) येथील म्हाडाच्या मैदानावर क्रिकेट पिच व इतर खेळांच्या सुविधा विकसित करणे	३०.००	
८	अश्व प्लेटिनियम सोसायटी जवळ मुलुंड (पश्चिम) येथील मैदानामध्ये जॉगिंग ट्रॅक व सुशोभिकरण करणे	३०.००	
९	विश्व सहकार एस.आर.ए सोसायटी जवळ मुलुंड (पश्चिम) येथील खुल्या मैदानामध्ये खुले व्यायामाचे साहित्य पुरविणे व सौंदर्यीकरण करणे	३०.००	
१०	डंपिंग रोड, हिंदु स्मशानभूमी समोर मुलुंड (पश्चिम) जवळ खुल्या मैदानात लहान मुलांसाठी खेळाचे साहित्य पुरविणे व सुशोभिकरण करणे	३०.००	
११	मुलुंड कॉलनी जवळ सी.टी.एस.क्र ४४७ येथे मैदानावर क्रिकेट पिच व खेळांच्या सुविधा विकसित करणे	३०.००	
१२	साईनाथ वाडी मुलुंड कॉलनी जवळ खुल्या मैदानाचे सुशोभिकरण करणे	३०.००	
१३	मुलुंड कॉलनी जवळ सी.टी.एस.क्र ४४७ येथे मैदानात नागरीकांकरीता खुले व्यायामाचे साहित्य पुरविणे व सौंदर्यीकरण करणे	३०.००	
१४	हरिओम नगर मुलुंड (पूर्व) जवळ अ.पी.जे	३०.००	

	अब्दुल कलाम मनोरंजन मैदान येथे योगा केंद्राचे सुशोभिकरण करणे		
१५	हरिओम नगर मुलुंड (पूर्व) जवळ अ.पी.जे. अब्दुल कलाम मनोरंजन मैदान खुल्या सभागृहाचे सुशोभिकरण करणे	३०.००	
१६	म्हाडा कॉलनी, हरिओम नगर मुलुंड (पूर्व) येथे विविध ठिकाणी नागरीकांकरीता बॅचेस पुरविणे	१०.००	
१७	डेस्टिनी वर्ल्ड जवळ पी.एम.जी.पी कॉलनी मुलुंड (पूर्व) येथे लहान मुलांचे खेळाचे साहित्य पुरविणे व सुशोभिकरण करणे	२०.००	
१८	डेस्टिनी प्राईड जवळ पी.एम.जी.पी कॉलनी मुलुंड (पूर्व) येथे लहान मुलांचे खेळाचे साहित्य पुरविणे व सुशोभिकरण करणे	२०.००	
	एकूण	५००.००	१५०.००
	एकूण मुंबई उपनगर (१ ते ५)	१९००.००	५७०.००

०२. वरील नमूद कामांसाठी जिल्हाधिकारी, मुंबई उपनगर यांनी सादर केलेल्या प्रस्तावानुसार कार्यान्वयीन यंत्रणा नियुक्त करावी.

३. अटी व शर्ती :-

- १) उपरोक्त कामे दर्जेदार स्वरूपाची व्हावीत, याकरीता स्थापत्य विशारदांची (Theme Based Architect) नेमणूक करून प्रत्यक्ष कामे नामांकित कंत्राटदारांच्या माध्यमातून करण्यात यावीत व त्या कामांचे योग्य संनियंत्रण आणि गुणनियंत्रण करण्यात यावे.
- २) वितरीत केलेल्या निधीतून खर्च करताना वित्तीय नियमांचे आणि विविध नियमांतर्गत नेमून दिलेल्या कार्यपद्धतीचे पालन करण्यात यावे.
- ३) कोणत्याही परिस्थितीत मंजूर अनुदानापेक्षा जास्त खर्च होणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी. मंजूर अनुदानापेक्षा जादा खर्च झाल्यास त्याची जबाबदारी संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई / संबंधित जिल्हाधिकारी यांची राहिल व जादा खर्चा प्रित्यर्थ जादा अनुदान उपलब्ध करून दिले जाणार नाही.
- ४) मंजूर तरतुदीतून करावयाचा खर्च वित्त विभागाच्या प्रचलित आदेशांनुसार करण्यात यावा व मंजूर कामे तात्काळ पूर्ण करावीत.
- ५) पर्यटन विभागाने उपलब्ध करून दिलेल्या निधीतून केलेल्या कामाच्या ठिकाणी सदर कामे पर्यटन विभागाने प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेअंतर्गत उपलब्ध करून दिलेल्या निधीमधून केली असल्याबाबतचे फलक लावण्यात यावेत.
- ६) ज्या संदर्भात निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे त्या प्रत्येक योजनेच्या संदर्भात वित्तीय अधिकाराच्या प्रत्यावर्तनानुसार सक्षम प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता घेणे आवश्यक आहे.

- ७) अशा प्रत्येक योजनेबाबत करावयाच्या बांधकामासंदर्भात अथवा खरेदीबाबत किंवा सेवा पुरवठा कराराबाबत वित्तीय नियमांप्रमाणे आवश्यक ती कार्यपद्धती पाळणे आवश्यक आहे. या संदर्भात शासन परिपत्रक, वित्त विभाग, क्रमांक-संकीर्ण-१००२/प्र.क्र.१५/कोषा-प्र ५, दि. ६ फेब्रुवारी, २००२ च्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन होईल याची खबरदारी संबंधित अंमलबजावणी यंत्रणेने घ्यावी. तसेच शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.बीजीटी-१०.००/प्र.क्र.५६/२०००/वित्तीय सुधारणा, दिनांक १०.९.२००९ मधील उपाययोजनांची अंमलबजावणी तंतोतंतपणे करण्यात यावी.
- ८) तांत्रिक मान्यता विहित स्तरावर घेण्यात यावी.
- ९) रस्त्यांच्या प्रस्तावित कामांच्या प्रकरणांमध्ये सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या नियमावलीचे पालन करणे बंधनकारक राहील.
- १०) योजनेत्तर स्वरूपाच्या कामासाठी (देखभाल/दुरुस्ती इ.) सदरची तरतूद उपयोगात आणली जाणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- ११) सदर कामांपैकी जी कामे तीर्थक्षेत्रांच्या विकासासाठी प्रस्तावित करून देवस्थान/संस्थेच्या जागेवर करण्यात येणार आहेत अशा कामांसंदर्भात सदर देवस्थान/संस्थेकडून ना-हरकत प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेणे बंधनकारक राहील. तसेच अशा कामाच्या पूर्णत्वानंतर त्या संदर्भातील देखभाल/दुरुस्ती, संबंधित संस्थेने करण्यासंदर्भात संचालक, पर्यटन संचालनालय व संबंधित जिल्हाधिका-यांनी संबंधित देवस्थान / संस्थेबरोबर करारनामा करणे बंधनकारक राहील. अशा प्रकारच्या देखभाल दुरुस्तीकरीता शासनाकडून यापुढे कोणत्याही प्रकारचा निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही, याची नोंद घेण्यात यावी व तशी अट करारात अंतर्भूत करण्यात यावी. तसेच या कामामुळे निर्माण होणाऱ्या सर्व सुविधा तसेच पर्यटन स्थळ सर्व नागरीकांसाठी खुले राहील, अशी अट करारात समाविष्ट करण्यात यावी.
- १२) सदर निधीतून करावयाच्या कामांची भौतिक प्रगती तसेच निधीतून होणा-या खर्चाची मासिक विवरणपत्रे दर महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत शासनास व पर्यटन संचालनालयास न चुकता सादर करावीत. तसेच काम पूर्ण झाल्यानंतर पूर्णत्वाचा दाखला आणि निधीबाबतचे उपयोगिता प्रमाणपत्र न चुकता शासनास व पर्यटन संचालनालयास सादर करण्यात यावे.
- १३) संचालक, पर्यटन संचालनालय व संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी मंजूर कामे यापूर्वी प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेमधून किंवा अन्य कोणत्याही योजनेतून / निधीतून प्रस्तावित नाहीत / मंजूर करण्यात आलेली नाहीत याची खात्री करूनच निधीचे वितरण करावे. मंजूर असलेले काम कोणत्याही अन्य योजनेतून / निधीतून पुर्ण करण्यात आले असल्यास संबंधित कामास वितरित केलेला निधी शासनास परत करण्यात यावा व झालेल्या अनियमिततेबद्दल संबंधितांवर जबाबदारी निश्चित करण्याबाबत उचित कारवाई करण्यात यावी.
- १४) उर्वरित निधीची मागणी करताना उपयोगिता प्रमाणपत्र व कामाची गुणनियंत्रण यंत्रणेद्वारे प्रत्यक्ष तपासणी करून कामाच्या गुणवत्तेबाबत व कामाच्या

सद्यस्थितीबाबतचा प्रमाणित अहवाल (छायाचित्रांसह) शासनास सादर करण्यात यावा.

१५) सदर काम पूर्ण झाल्यानंतर सदर कामाच्या देखभालाची तसेच इतर अनुषंगिक कामांची जबाबदारी कार्यान्वयीन यंत्रणा व संबंधित संस्था यांची राहिल.

१६) काम पूर्ण झाल्यानंतर सदर पर्यटक सुविधा तात्काळ उपयोगात आणण्याच्या दृष्टीने काम सुरु असतानाच पूर्व नियोजन करावे.

०४. वर नमूद करण्यात आलेला खर्च हा सन २०२३-२४ या वर्षाच्या अर्थसंकल्पीय तरतूदीमधून मुख्यलेखाशीर्ष "मागणी क्रमांक झेडडी-४, ३४५२-पर्यटन, पर्यटनासाठी पायाभूत सुविधा, १०१ पर्यटन केंद्रे (०२) पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना - राज्य योजनांतर्गत योजना, (०२) (१८) पर्यटन विकासासाठी विविध ठिकाणांसाठी मूलभूत सुविधांकरीता अनुदाने (३४५२ १९५८) ३१ सहायक अनुदाने" या लेखाशिर्षखालील मंजूर तरतूदीमधून भागविण्यात यावा. या प्रकरणी मंजूर करण्यात आलेल्या (प्रादेशिक पर्यटन विकास योजनेंतर्गत) सहायक अनुदानाची रक्कम आहरण करून संबंधितांना वितरीत करण्याकरीता संबंधित सहायक जिल्हा नियोजन अधिकारी/ जिल्हा नियोजन अधिकारी यांना -आहरण व संवितरण अधिकारी व संबंधित जिल्हाधिकारी यांना -नियंत्रण अधिकारी घोषित करण्यात येत आहे. सदर निर्णयानुसार मंजूर करण्यात आलेल्या अनुदानाची रक्कम त्यांनी संबंधित जिल्हा कोषागार कार्यालयात देयके सादर करून संबंधितांना वितरीत करण्यात यावी. सदर कार्यवाहीबाबतचा अनुपालन अहवाल पर्यटन संचालनालयास व शासनास एक महिन्यात सादर करण्यात यावा.

०५. प्रमाणित करण्यात येते की, वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र.अर्थसं-२०२३/प्र.क्र.४०/अर्थ-३, दिनांक १२ एप्रिल, २०२३ अन्वये देण्यात आलेल्या सूचनेनुसार व अधिकाराच्या मर्यादेत सदर शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत असून वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र.अर्थसं-२०२३/प्र.क्र.४०/अर्थ-३, दिनांक १२ एप्रिल, २०२३ च्या परिशिष्टामधील तपासणीसूची बाबींची व अटींची पूर्तता करण्यात आली आहे.

०६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३१११०१०१०२७८७२३ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(मदन सोंडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. महालेखापाल, महाराष्ट्र - १, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई
२. महालेखापाल, महाराष्ट्र - २, (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), नागपूर
३. महालेखापाल, (स्थानिक निकाय लेखापरीक्षा व लेखा), मुंबई.
४. संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

५. जिल्हाधिकारी, मुंबई उपनगर
६. जिल्हा नियोजन अधिकारी, मुंबई उपनगर
७. जिल्हा कोषागार अधिकारी, मुंबई उपनगर
८. नियोजन विभाग (कार्यासन-१४११/१४४४), मंत्रालय, मुंबई.
९. वित्त विभाग (का.व्यय-१५/ अर्थसंकल्प) मंत्रालय, मुंबई.
१०. अवर सचिव, (अर्थसंकल्प शाखा) पर्यटन व सांस्कृतिक विभाग, मंत्रालय, मुंबई. (यांना आदेशात नमूद करण्यात आलेल्या संबंधित नियंत्रक अधिकारी, जिल्हाधिकारी कार्यालय यांच्याकडे निधी वितरीत करण्याच्या विनंतीसह)
११. निवड नस्ती, कार्यासन-पर्यटन.

***